

Schwarz, Michal

[**Journal of the Dunhuang and Turfan Studies. 2013, Vol. 13**]

Linguistica Brunensia. 2014, vol. 62, iss. 1, pp. 146-149

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130132>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

- LURJE, P. 2010. *Personal Names in Sogdian Texts*. (Iranische Onomastik herausgegeben von BERT G. Fragner und Velizar Sadovski. Nr. 8. Iranisches Personennamenbuch. Band II. Mittelliranische Personennamen, Faszikel 8.) Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- MAYRHOFER, M. 1986–2001. *Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen. I.-III. Band*. Heidelberg: Winter.
- MONIER-WILLIAMS, M. 2002 (repr.). *A Sanskrit - English Dictionary*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- PĚVCOV, M. V. 1951. *Cesta do Kašgarska a Kuen-lunu*. Přel. H. Štusáková. Praha: Přírodovědecké vydavatelství.
- PINAULT, G.-J. 2008. *Chrestomathie tocharienne: textes et grammaire*. Leuven: Peeters.
- POUCHA, P. 1955. *Thesaurus linguae tocharicae dialecti A*. (Monografie Archivu orientálního, Vol. XV, Institutiones linguae tocharicae, Pars I). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- PRŽEVALSKIJ, N. M. 1951. *K pramenům Žluté řeky*. Přel. O. Kuba. Praha, Vyšehrad.
- SCHWARZ, M. 2013a. Příspěvky ke středoasijské filologii (I). *Linguistica Brunensia* 61, 2013, 35–47.
- SCHWARZ, M. 2013b. *Studie k minoritním jazykům v čínských historických oblastech*. Dizertační práce. Brno: Masarykova univerzita.
- SIMS-WILLIAMS, N. 2010. *Bactrian Personal Names*. (Iranische Onomastik, Nr. 7, Iranisches Personennamenbuch, Band II, Mittelliranische Personennamen, Faszikel 7). Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- TEB-II = THOMAS, W. & KRAUSE, W. 1964. *Tocharisches Elementarbuch. Band II. Texte und Glossar*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- ZGUSTA, L. 1964. *Kleinasiatische Personennamen*. Prag: Verlag der tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften.

Příspěvek vzniknul v rámci grantu GAP406/12/0655.

Michal Schwarz

Masarykova univerzita

schwarz@phil.muni.cz

Journal of the Dunhuang and Turfan Studies, Vol. 13.

Shanghai: Shanghai guji chubanshe, 2013. ISSN 1354-5914.

Poslední ročník časopisu věnovaného středoasijské filologii a starým rukopisům ze severozápadní Číny vyniká výrazným nárůstem podílu článků o indoevropských jazycích. Jisté to souvisí s tím, že již dospěla první generace domácích filologů čínského původu se západním vzděláním. S výjimkou tří autorů japonského původu jsou všichni ostatní autoři etničtí Číňané. V ročníku čtenář najde 29 článků, 3 recenze a sekci, která upozorňuje na nově vyšlé knihy. Články zabírají 548 stran a recenze dalších 40 stran. Všechny příspěvky jsou napsány v čínštině.

Čínské filologii a rukopisům v čínštině je věnováno 15 příspěvků nejrůznějšího zaměření, další dva analyzují buddhistické výtvarné umění, jeden článek se věnuje sbírce dunhuangských dokumentů v Čínské národní knihovně. Ostatní články se věnují nečínským tématům. K prvním patří článek Ho Kailunga o zemědělském a daňovém kalendáři v překladech z čínštiny do mongolštiny z doby dynastie Yuan podle nálezů v Turfanu a Chara-chotu (s. 263–289). Tematicky příbuzný je článek o jménech souhvězdí ve dvou staroturkických rukopisech od autora Ma Xiaoho (s. 321–339). Do podobné kategorie je obsahově možno řadit i článek od Lin Wushu, který studoval jména božstev slunce a měsíce v manichejských rukopisech v Dunhuangu (s. 441–455). Tibetským pohřebním obřadům a zčásti mytickému původu tibetských králů v první kapitole Starotibetské kroniky se věnuje Ren Xiaobo (s. 419–440). Ostatní články se týkají indoevropských jazyků: Nejprve Duan Qing analyzuje chotanosacký dokument s obchodní smlouvou (s. 291–304), analýze slov z fragmentů v gandhárském prákrtu se pak věnuje Chen Ming (s. 305–320).

Indoevropské jádro recenzovaného ročníku respektovaného periodika tvoří tři výstupy z tocharologické expedice do Kuči, na které se podílely Xinjiang Kucha Research Academy (Xinjiang, Kuča), Center for Research on Ancient Chinese History (Pekingská univerzita) a Institute for Historical and Philological Studies of China's Western Regions (Peking, Renmin University). První ze tří článků tvoří kolektivní *A Brief Report of the Kuchean and Other Brāhmī Inscriptions Surviving in the Back Mountain Area of the Kizil Grottoes (I)* (s. 341–369). Článek je prvním výstupem plánu kompletní textové edice dochovaných nápisů. V řadě případů se jedná o neúplné fragmenty o několika slovech nebo i jen slabikách, takže ani nebylo možné nápisy jazykově zařadit. Ovšem v případech delších nápisů v písmu bráhmí dominují tocharština B a středoincké dialekty. Kompletní edice těchto nápisů z jeskyní je skutečně nezbytná. Nepřinese sice zásadní změnu v pohledu na tocharštinu, může ale přinést dosti nové poznatky o dobových realitách. Významně jsou na nápisech zastoupena osobní jména (potocharštěná ze sanskrtu jako *Puñi(kāme)*, *Ñānasene*, *Ñānatewe*, *Ñānarakṣite*, *Senawārke*, *Wamsok* a další); některá ani nejsou zachycena v nové edici slovníku tocharštiny B (Adams 2013). Další dva články tvoří samostatné výstupy nejvýznamnějších členů tocharologického týmu: nejprve Ogihara Hirotoši napsal článek *On the Kuchean Archaic Inscriptions Surviving in the Grottoes in the Region of Kucha* (s. 371–386) a pak Ching Chao-jung předkládá výsledky bádání o králich v oblasti oázy Kuča v článku *The Kuchean Kings Seen in the Inscriptions Found in Kucha Grottoes* (s. 387–418).

Ogihara Hirotoši nejprve rekapituluje vývojové fáze tocharštiny B podle Peyrota (2008). Následuje textová edice osmnácti nápisů z kizilských jeskyní č. 6, 76, 211 a 213. Ve všech případech se dochovaly nebo šly přečíst už jen tak krátké fragmenty textů, že je místo překladu do čínštiny připojena jen sémantická identifikace jednotlivých slov. Článek přesto povinně patří do knihovny s korpusem textů tocharštiny B a bylo by nejlépe, kdyby se podařilo připojit nápisy do databáze projektu CEToM, který vede M. Malzahn na univerzitě ve Vídni. Článek paní Ching, která studovala v Paříži u prof. Pinaulta (pozn. rodinu má paní Ching na Taiwanu), má velký význam pro chronologii dějin Kuči. Přehled králů, které bylo možno časově zařadit, stanovila paní Ching následovně, přitom v případě tří králů se dochovala jen jejich jména v čínštině (pozn. čínská jména vynechávám tam, kde se dochovala jména

v tocharštině; datování se podle různých zdrojů liší a král *Haripuṣpa* vládl zřejmě za života dvakrát, tj. nejde o různé osoby stejného jména):

Sunetre (dle čínských pramenů přibližně 605–618)

Swarṇābūṣpe (?-623/624)

Swarnatepe = *Svarṇadeve* (624–646)

Haripuṣpa (646–648)

葉護 (648–650)

Haripuṣpa (650–657)

白素稽 (658–675)

Indradewe (přesná data nejsou známá, vládl ale 15 let a záznam je datován k roku 692)

白莫苾 (?-719)

Yāše (719–751; dle jiných zdrojů 755–778 nebo také 731–754)

Nāšmi (751–757; dle jiného zdroje 787–792)

Kṣemārjune/*Kṣemārcune* (761–769; dle jiného zdroje 797–805)

Yśukhwā (778–803; dle jiných zdrojů 754–779 nebo také 730–755)

Na mnoha nápisech se dochovala jména dalších králů, ale bez jakéhokoli časového údaje. Je tedy otázka, zda se vůbec někdy podaří historicky zařadit krále nosící jména: *Anandavarman*, *Antewa* (< skt. *Antideva*), *Artep(e)*, *Dharmacandre*, *Dotigakaṃ* (může jít i o variantu jména krále *Tottika*), *Salare*, *Ś[th]e* (= skt. *Śreṣṭha*), *Śilacamdre* (nemusel být nutně král), *Tottika*, *Vasuyaśas*, *Yaśas*. Z Karašahru/Agni/Yanqi je známo i jméno krále *Indrārjuna*, které má stejně jako *Kṣemārjune* < skt. *Kṣemārjuna* v kompozitu titul skt. *arjuna* „vítěz“. Vládcí velkého oázního regionu a státu Kuča se titulovali po indicku *Kuciśvara Kucīmahārāja*, tj. „Pán Kuči, velký král Kuči“. Stručná analýza jmen ukazuje následující typologické charakteristiky: koncové *-e* typické pro tocharštinu B nahrazuje sanskrtský vokál *-a* (skt. *Indradeva* > TB *Indradewe*); často dochází ke kontrakci slabik skt. *suvarṇa* „zlatý“ > TB *swarna*. Zajímavé je, že obvyklá tocharizace teonyma skt. *deva* „bůh“, které se stává součástí jmen důležitých osob i králů, není jednotná: skt. *Suvarṇadeva* > TB *Swarnatepe*, ale kontrastně je ponechána znělá hláska skt. *Indradeva* > TB *Indradewe*. Naopak v některých případech dokonce dochází ke změně z neznělé hlásky původního titulu skt. *Suvarṇa-puṣpa* „Zlatý květ“ na znělou variantu v TB *Swarṇābūṣpe*. Takovou změnu není možno vysvětlit výlučnou interakcí sanskrtu a tocharštiny. Snad jediné rozumné vysvětlení nabízí smíšení tocharské populace s Turkity, nejpozději z doby Turkického kaganátu (ale snad i dříve, viz přítomnost altajských diplomatů a armád z dob říší Xiongnu a Xianbei). Turkičtí mluvčí i dodnes realizují neznělé okluzívy přejatých a cizích slov často se znělým zabarvením a sekundárně se na tomto procesu mohla podílet i severní čínština, která nerozlišovala mezi znělými a neznělými konsonanty. Podobné jazykové vlivy mohly zasáhnout i na jih Tarimské pánve, kde se řada neznělých konsonantů výpůjček nebo i původních slov v prákrtu zapisovala také zněle. Protože se nepředpokládá znělá realizace neznělých hlásek ve středoindickém prákrtu (Pinault ale o něčem podobném uvažuje v případě variant konsonantů *p/w*, které se mohly realizovat jako [β]), lze kromě čínštiny a staré turkičtiny uvažovat

i o vlivu mongolštiny. Rozšíření proto-mongolských kmenů a jejich vojáků není dostatečně prozkoumáno a jejich přítomnost na západě Turkického kaganátu a v Tarimské pánvi nelze vyloučit. Touto poznámkou lze uzavřít i komentář k článku paní Ching.

První z příspěvků v sekci recenzí se věnuje publikaci o náhrobních malbách v provincii Gansu z doby dynastií Wei, Jin a Tang (recenzentem je Sekio Shiro). Autorem dvou zbývajících recenzí je Rong Xinjiang, který se věnuje dunhuangským studiím v Rusku a první části studií o preislámském období knihy *The Silk Road. Key Papers* od americké sinoložky Valerie Hansen.

Knihu uzavírá sekce obrazových příloh k tocharologickým článkům s fotografiemi nejzřetelnějších částí zkoumaných nápisů. Snímků není mnoho, ale i tak se jedná o příjemné překvapení, protože jeskyně s nápisy nejsou kvůli riziku poškození přístupné návštěvníkům. Naštěstí zřejmě zůstalo dost nepoškozených fragmentů na původním místě. Indoevropeisté se tedy mohou těšit na další odborné texty psané v čínštině, jejíž význam jako světového odborného jazyka dále poroste. V případě historicko-filologických témat se odborné texty i v současné kontinentální Číně píší nezjednodušenými znaky. Tento staromilský trend činí z klasické filologie v Číně záležitost vzdělaných elit a souvisí i s aktuální politikou nakladatelství *Shanghai guji chubanshe*.

LITERATURA

- ADAMS, Douglas. Q. 2013. *A Dictionary of Tocharian B. Revised and Greatly Enlarged*. Vol. 1 & 2. Amsterdam – New York: Rodopi.
- PEYROT, Michaël. 2008. *Variation and Change in Tocharian B*. Amsterdam: Rodopi.

Příspěvek vzniknul díky grantu GAČR v rámci projektu P406/12/0655.

Michal Schwarz

Masarykova univerzita
schwarz@phil.muni.cz

Dvě nové čínské knihy o altajských jazycích a jazycích miao-yao

- 1) *Aertai yuxi yuyan chuanju fanchou yanjiu/Evidentiality in Altaic Languages*. Ed. Abudurexiti, Yakufu/Abdurishid Yakup et al. Beijing: Zhongyang minzu daxue chubanshe, 2013. 阿尔泰语系语言传据范畴研究. 阿不都热西提·亚库甫等主编. 北京: 中央民族大学出版社, 2013.
- 2) Chen Qiguang. *Miaoyao yuwen/Miao & Yao language*. Beijing: Zhongyang minzu daxue chubanshe, 2012 [2013]. 陈其光. 苗瑶语. 北京: 中央民族大学出版社.

První knihu tvoří soubor článků o tzv. evidenčnosti (ang. *Evidentiality*) v altajských jazycích. Obsáhleji zpracovala tuto teorii A. Aikhenvaldová (2004) s typologickým dělením na indirek-